

EL LLIBRE ELECTRÒNIC, ALIAT O ENEMIC?

Empar Moliner, Màrius Serra, Marta Rojals, Roc Casagran i Laia Noguera expliquen com veuen el futur del paper i dels altres formats de difusió literària

TEXT__GINA TOST / XAVIER VIDAL

S'ACOSTA SANT JORDI I CATALUNYA S'OMPLIRÀ DE ROSES I DE LLIBRES. Roses que fan olor i llibres en paper. De les diferents noves formes de difondre la literatura entre els lectors encara no n'hi ha cap que s'acosti a l'experiència de la lectura en paper. Ni el llibre electrònic, ni els audiollibres, ni els *spotify* de la literatura semblen haver arrelat amb prou força per ser una alternativa a la textura rugosa i l'olor de tinta fresca dels llibres tradicionals. Vint anys després que el Projecte Gutenberg assolís la fita de digitalitzar els primers mil llibres, ¿com veuen els escriptors el llibre electrònic i les altres formes de difusió literària, com un enemic o com un aliat?

"Veurem abans que el cotxe elèctric substitueix el cotxe de benzina que no pas que el llibre electrònic substitueix el llibre en paper". Qui fa l'afirmació és un dels escriptors que més venen i que estan més ficats en la galàxia digital, Màrius Serra. Les xifres semblen donar-li la raó. Segons dades del Pla Nacional de Lectura 2012-2016, aquest any l'índex de lectura en suport digital podria vorejar el 10%, mentre que en suport de paper es preveu que arribi o superi el 68%. És a dir, es llegeix set vegades més llibres en paper que lli-

bres electrònics. Molts escriptors encara miren amb recel la difusió digital de les obres literàries, fonamentalment per dues raons: la pirateria i la pobra experiència d'usuari en comparació amb el paper. Marta Rojals, que ha venut gairebé cinquanta mil llibres entre les dues novel·les que ha publicat, assegura que per la seva experiència "el llibre electrònic es ven poc i es pirateja molt" i que "caldría canviar la mentalitat del *tot és gratis* perquè el llibre electrònic faci el seu camí".

Empar Moliner, últim premi Mercè Rodoreda i una de les principals autores catalanes, no creu que la descàrrega il·legal tingui gaire importància en el fet que la lectura digital encara estigui a les beceroles. Creu que el piratisme també es produeix en l'univers analògic, tot i que sigui més artesanal. "He vist llibres fotocopiats amb la mateixa portada davant d'una llibreria de Mèxic", explica i, a continuació, es pregunta: "¿Es pirateja millor un llibre electrònic? Potser sí, però el paper també es fotocopia i es penja". El novel·lista Roc Casagran introdueix l'element de la temptació i de la remuneració en l'equació. Segons Casagran, "els escriptors estan molt mal pagats i a més la pirateria és un risc, perquè és

molt temptador aconseguir tot el que sigui de franc". Però no tot sembla culpa de les descàrregues il·legals, i Màrius Serra recorda que "la pirateria no és culpa del llibre electrònic sinó del pirata" i, per tant, la influència en el poc desenvolupament del negoci digital s'hauria de relativitzar.

UNA CREATIVITAT LIMITADA

El segon factor -l'escassa aportació diferencial del format digital- no és una limitació tecnològica sinó més aviat una falta d'aposta de la indústria i dels mateixos autors per atrevir-se en aquest camp. Empar Moliner diu que no li agrada "llegir un llibre i tenir la possibilitat d'obrir *links*" per la dispersió que això suposa. A continuació, però, reconeix que potser sí que li agradaria poder "desplegar un mapa dels llocs que trepitja el senyor Bloom" mentre llegeix l'*Ulisses* de Joyce. Les possibilitats que ofereix el format digital pràcticament només estan limitades per la imaginació. "Avui dia els avantatges són innegables: portabilitat, accés immediat, cos de lletra variable", enumera Màrius Serra. Marta Rojals afegeix que la informació extra pot ser un gran atractiu, i comenta algunes possibilitats: "Llibres

amb banda sonora en què quan l'autor et posa les típiques estrofes també puguis saber com sonen, o la traducció automàtica de fragments, per si comences a llegir en un idioma nou o en un que domines poc, una mena de subtítols literaris".

Olors, efectes sonors, dibuixos dels personatges fets pels mateixos autors, vibració del suport a l'estil de les consoles, la documentació que ha fet servir l'escriptor o textos que prenen vida gràcies a la realitat virtual són maneres d'enriquir el text que el format digital podria aportar. I totes aquestes característiques només són el principi d'un ampli ventall que la tecnologia pot oferir a la literatura. Però no tots els autors pensen que això és un avantatge. La jove poeta Laia Noguera assegura que "el que necessitem justament és simplicitat". "Ens sobra informació i em transforma molt més un poemet de quatre paraules que em qüestiona a mi mateixa", diu, que no pas tanta informació que "només fa que distreure'm del que sóc".

ALTERNATIVA O COMPLEMENT

¿El llibre digital és, per tant, una alternativa avui al llibre tradicional en paper o només és

1

1. Empar Moliner reconeix que li agrada més el llibre en paper, però cada cop llegeix més el diari a l'ordinador. 2. Roc Casagran troba que el format digital també canviarà la manera d'escriure. 3. Laia Noguera veu innecessari l'excés d'informació addicional que poden aportar els nous formats. 4. Màrius Serra opina que de moment el disseny del llibre en paper és l'òptim.

PERE TORDERA

3

XAVIER BERTRAL

4

CRISTINA CALDERER

PERE VIRGILI

un complement? Per a Màrius Serra la resposta és clara: "És una via complementària d'accés a la lectura i no veig que comporti un procés de substitució com el cas del suport fotogràfic (d'analògic a digital) o sonor (de disc a CD i de CD a MP3)". Més enllà de les xifres de venda i lectura, hi ha un factor clau que juga a favor del llibre tradicional: el paper com a element gairebé fetitxe. Roc Casagran explica que a ell li agrada "tenir el llibre no només per llegir-lo, sinó també com un objecte per acariciar, olorar..."

Per a Marta Rojals l'experiència de llegir en paper no és equiparable a llegir un llibre electrònic. "En primer lloc perquè tinc un cervell (con)format analògicament, i en segon lloc perquè em falta costum, entrenament", explica. En la mateixa línia que Marta Rojals s'expressa Laia Noguera, per a qui "una bona edició en paper és un artefacte insuperable".

D'altra banda, tots els formats digitals no són iguals. "No és el mateix un audiobook que un llibre electrònic: a mi un audiobook em molesta molt i sempre em sembla que entonen massa -diu Empar Moliner-. M'agrada llegir en paper, però cada cop llegeixo més el diari a l'ordinador". Els segles de perfeccionament del lli-

bre tradicional l'han convertit gairebé en un objecte de culte que captiva pel tacte raspós d'un paper de bon gramatge, l'olor d'unes pàgines obertes per primera vegada o el pes just de tota aquella literatura sostingut a les mans. En la batalla entre sensacions analògiques i digitals, per moltes possibilitats que ofereixi la tecnologia, sembla que el llibre electrònic encara no és un rival a l'altura. Tot i que Màrius Serra pensa que "el llibre de paper té un disseny òptim i no requereix cap tecnologia perifèrica", també reconeix que llegir en format digital pot ser una experiència més plaent que fer-ho amb el llibre clàssic "si el llibre de paper està mal editat o té la lletra massa petita". I això passa moltes vegades amb les edicions de butxaca. "Llegir vol dir descodificar textos, fer-los reviure per reviure'ls. Tant se val si estan impresos amb tinta rosa com si es componen de píxels", conclou.

A tot això cal afegir-hi el ritual de la compra. Els lectors del llibre tradicional consideren un acte altament plaent anar a una llibreria, remenar els títols, tocar-los i llegir-ne les solapes abans de decidir quin comprar. Per molt que hagi millorat la compra online de llibres electrònics, la mística de la compra ana-

lògica en una llibreria tradicional plena de llibres no té cap comparació amb la transacció d'entrar en una web, mirar una foto i fer uns quants clics abans de tenir un arxiu digital al nostre e-book. Tampoc no hi ajuda el fet que la gran majoria de llibreries físiques no venguin llibres electrònics. Vuit de cada deu llibreries no venen llibres en formats digitals. Aquest factor implica que aquesta part important del procés de consum literari com és anar a la llibreria, conversar amb el llibreter i demanar-li consell no sigui possible si es vol comprar un llibre electrònic, cosa que redueix l'experiència a la compra freda i asèptica a través d'una web per internet.

E-ALIATS O E-NEMICS

¿Consideren, per tant, els autors els nous formats digitals aliats o enemics? Laia Noguera no ho té clar: "En el meu cas no m'afecta en absolut", diu. Roc Casagran assegura que clarament "pot ser un aliat, però s'ha de fer bé: hem d'anar més enllà d'un simple PDF, cal omplir de contingut aquests altres formats perquè no sigui una repetició d'allò que ja teníem". Marta Rojals, en canvi, pensa que de moment els suports electrònics no estan aportant gaire

cosa als escriptors, i fins i tot entén que "hi hagi escriptors que decideixin publicar els llibres només en paper, perquè al final hi perden poc pel que fa a les vendes i encara menys pel que fa a piratejos". Per la seva banda, Màrius Serra creu que tot el que poden aportar està per sobre dels perjudicis que poden causar. "És un aliat, perquè els escriptors som lectors i no podem considerar enemic cap accés a la lectura", assegura amb contundència.

Al costat del llibre electrònic, que ja es podria qualificar paradoxalment de *tradicional*, han nascut altres formes de difusió literària que els escriptors també miren amb curiositat. Una és l'anomenat *spotify dels llibres*, una fórmula que permet el consum de llibre digitals en tarifa plana durant un temps determinat. És el cas de 24symbols, una iniciativa que ja disposa d'un catàleg de 300.000 títols que es poden llegir per una quota d'uns 9 euros al mes. L'alternativa del gegant Telefónica és Nubico, que per un preu semblant, depenent de les diferents tarifes, permet accedir no només a milers de llibres electrònics, sinó també a revistes i diaris. Les ofertes per consumir literatura d'aquesta manera *massiva* són moltes al mercat i en destaca per dimensió la d'Amazon, que per 10 euros permet al lector accedir a més d'un milió de títols en qualsevol dispositiu, sigui o no de la pròpia marca. Per a Roc Casagran es tracta "d'altres formes de fer arribar la cultura" que cal tenir en compte. Marta Rojals introdueix l'element de les particularitats lingüístiques i culturals quan afirma que "en anglès o altres llengües aquest format de gran abast pot tenir sentit, però en idiomes minoritzats és més difícil". A més, els escriptors semblen estar d'acord que sempre es tractarà d'una alternativa complementària i mai d'una substitució. Empar Moliner es mostra rotunda quan afirma que "els llibres *prestigiosos* continuaran editant-se en paper".

NOUS FORMATS, NOUS LENGUATGES

Un pas més enllà, potser cal preguntar-se si les possibilitats que ofereix la tecnologia a la literatura poden canviar la creació literària. Laia Noguera no creu que poder escriure obres literàries més *multimèdia* pugui variar la manera d'escriure llibres: "L'essència de la literatura és la mateixa i el gran canvi va ser amb l'aparició de l'escriptura, no? No crec que hi pugui haver un canvi més gran que aquest". Roc Casagran creu que sí que pot afectar, de la mateixa manera que "no s'escriu igual un text si s'ha de difondre per la ràdio que si s'ha de llegir en la intimitat".

Marta Rojals és del mateix parer: "De fet, aquest canvi ja ha passat amb els continguts dels diaris i revistes digitals: en paper la gent t'aguanta paràgrafs llarguíssims i en digital has de presentar un text més esponjat, perquè la densitat t'espanta la parròquia abans de començar a llegir". Màrius Serra també veu aquest canvi possible, perquè està convençut que el suport afecta el format de les creacions que transporta. "Tot i això, podem tenir la temptació de dir que naixerà un nou gènere literari que aprofitarà les possibilitats de barrejar text, imatge i música, i probablement algú el batejarà. Però l'òpera existeix des de fa molts anys", adverteix.

Per molt que avanci el consum de formats digitals, doncs, sembla clar que encara queden molt anys de llepar-nos el dit per passar les pàgines de les nostres obres preferides. ■